

Ж. Мольєр
Мольєр

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА Ч. 15

Ж. МОЛЬЄР

ВСЕ НЕ В ЛАД

кооперативне „ТУХ“ видавництво

891.79—2.

Ч. 15. ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА Ч. 15.

Ж. МОЛЬЄР

ВСЕ НЕ В ЛАД

Комедія на 5 дій.

Приспонував для народнього театру
Г. ХОТКЕВИЧ

По постановці Вищої Науково-Репертуарної
Ради Головополітосвіти НКО У.С.Р.Р. від
25/II 1924 р. п'єса до вистави дозволяється

КООПЕРАТИВНЕ „РУХ“ ВИДАВНИЦТВО
Харків—1924

ДІЄВІ ОСОБИ:

Пандольф.

Лелій, його син.

Маскариль, слуга Лелія.

Ансельм.

Іполіта, дочка Ансельма.

Трюфальден.

Селія, його невільниця.

Леандр, багатий молодий чоловік.

Андрес, що його спочатку приймають за цигана.

Ергаст, приятель Маскаріля.

Гонець.

Замасковані.

Діється в Месині.

ДІЯ ПЕРША

Площа перед домом Трюфальдена.

ЯВА ПЕРША

Лелій, потім входить Маскариль.

Лелій. Ну, Леандре, ми ще поборемося з тобою! Ще будемо бачити, хто подужає! Знай, що я зі свого боку напружу всі свої сили. А, Маскариль!

Маскариль. Що таке?

Лелій. Погано, брат. Леандр закохався в Селію й таким чином стає мені на дорозі.

Маскариль. Леандр любить Селію?

Лелій. Та любить же, кажу тобі, от тому й прошу тебе допомогти. Я-ж знаю, що твоя голова просто сотворена на такі діла й для неї нічого тут трудного нема. Тебе би просто слід назвати королем усіх слуг на землі.

Маскариль. Буде вже, досить з мене солодких слів. Коли ми потрібні, то ми й такі й сякі й немазані, а як тільки трошки щось не в лад—то по пиці.

Лелій. Ти мене просто ображаєш цими словами. Але вернімось до справи. Ти бачив оту Селію? Ну, чи можна ж зістатись рівнодушним, поглянувши на неї? Скільки благородности в мові, в обличчі! Я певен, що вона не просто невільниця, а щось безмірно вище.

Маскариль. Так то воно так, але що на це все скаже ваш тато? Він же вже уговорився з паном Ансельмом, щоби одружити вас з панною Іполітою, бо думка, що як женитесь, то порозумнішаєте. І от тепер як він довідається, що ви не хочете його слухати, а закохалися в якусь невільницю, то... я вже не знаю, що буде.

Лелій. Ти-б скоріше клав кінець своєму красномовству.

Маскариль. Ні, це вам би добре було положити кінець своїй непостійності.

Лелій. Ого! Маєш знати, що на всім світі лакей—непроханий порадинок. То ж краще не сердь мене, бо за твої добрі поради я можу, чого доброго, недобре винагородити.

Маскариль (перелякавшись). Прошу вибачити, але... але це я говорив лише на пробу, щоби краще пізнати ваше почуття. Ну, хіба-ж таки я схожий на ворога людської природи, або на тих проповідників, що самі стали добронравними поневоли, а потім ще з заздрости хотять повідібрати радості й у молодих людей. Наплюйте на проповідь вашого батька та й робіть що вам забажається, а я завжди був і есм готовий вам служити.

Лелій. Отакі речі я люблю! Ну, так слухай. Моя любов, здається, не зовсім неподається отим чудовим оченятам. Але штука в тім, що Леандр оце зараз заявив мені, що теж закохався в Селію, отже мушу спшити. Шукай же в своїй голові, як би те діло скоріше скінчити? Надумай хитрощі, підходи, обдурювання—аби тільки Леандр зостався ні при чім.

Маскариль. Дайте мені трошки подумати над цією справою... Що-ж би мені такого придумати?

Лелій. Ну, що-ж ти придумав?

Маскариль. Ото вам спішно? Що-ж до моєї голови, то вона все йде поволеньки. Ага!.. Знайшов, що вам треба. Ні... помилився... От, як би ви пішли...

Лелій. Куди?

Маскариль. Ні, це занадто просто. У мене щось інше вертиться в голові.

Лелій. Що-ж власне?

Маскариль. Ні, й це не годиться. А от як би ви...

Лелій. Що?

Маскариль. Та нічого. Просто побалакайте з паном Ансельмом.

Лелій. Що ж я йому скажу?

Маскариль. Правда, що нічого. Але щось таки треба придумати. Ну, підіть до Трюфальдена.

Лелій. По-що?

Маскариль. А хіба я знаю?

Лелій. Ну, це вже хоч кого з терпіння виведе!

Маскариль. Паночку мій любий! Коли-б у вас у руках тепер було як побільше золотих монет, то вам їй-богу не прийшлося би багато роздумувати, а просто ви-б купили ту невірлицю та й годі. Трюфальден, я знаю, продав би її охоче, бо він боїться, що ті цигани, які її доставили сюди, може набрехали про викуп і грошки його пропадуть, а це ж бог для Трюфальдена. Але біда в тім...

Лелій. В чім?

Маскариль. Що й ваш татусь теж скупенькі нівроку й навряд чи дадуть вам право розпорятися своїм гаманцем. Але от що: треба би поговорити на початок з самою Селією, щоби довідатися про її погляд на ці речі.

Лелій. Але-ж бо Трюфальден день і ніч її стереже.

Маскариль. Це-с... А от і вона сама.

ЯВА ДРУГА

Ті-ж. входить Селія.

Лелій. О, як я благословляю небо, що воно дозволило моїм очам насолодитися вашою красою. І

хоча ваші очі зробили мені боляче, з якою радістю бачу їх тут.

Селія. Мое серце, перелякане вашими словами, зовсім не хоче, щоби мої очі додавали комусь болю. Отже, коли вони образили, то, будьте певні, без мого дозволу.

Лелій. Ах!.. Їх стріли так прекрасні, що не можуть ображати. Я гордий тим, що люблю нанесені ними рани, але...

Маскариль. Ви, паночку, взяли занадто високий тон, а часу мало. Постарайтеся скоріше довідатися, чи вона...

Трюфальден (під домі). Селіє!

Маскариль. От бачите?

Лелій. От проклятий дідуган!

Маскариль. Ідіть же тепер звідси; я сам з ним побалакаю. (Лелій відходить убік).

ЯВА ТРЕТЯ

Маскариль, Селія, Трюфальден.

Трюфальден. Що ви тут робите на вулиці? Я ж вам заборонив навіть розмовляти з ким-небудь.

Селія. Я колись знала цього добродія, і нічого в нім лихого не бачу.

Маскариль. Оце й єсть пан Трюфальден?

Селія. Він самісінький.

Маскариль. Пане добродію! Я страшенно вас поважаю і безмірно радий, що можу виявити свою пошану людині, ім'я якої викликає всюди саму похвалу.

Трюфальден. Чим можу служити?

Маскариль. Може я вас турбую, але я оцю пані здавна знаю, як велику ворожку, й оце хотів було побалакати з нею про одну справу.

Трюфальден. Як? Хіба ти займаєшся отою чортячиною?

Селія. Ні, я знаю тільки білу магію.

Маскариль. А річ ось у чім. Пан мій закохався в одну дівчину. І він дуже хотів би побалакати з своєю красунею, але її береже день і ніч таке чортище, що туди й не підступишся. Окрім того він довідався, що й другий парубок закохався у ту-ж дівчину, так от я й хотів би довідатися, чи може він надіятися на щастя, тоб-то мій пан. Це можуть сказати тільки ваші уста...

Селія. Під якою звіздою твій пан народився?

Маскариль. Під звіздою кохання.

Селія. Хоч ти мені й не сказав, кого він кохає, але моя наука досить мені те відкрила. Та панна — дівчина з чулим серцем і, хоч не любить говорити про свої таємні почуття, але по моїй науці вони мені видні, і я тобі їх відкрию.

Маскариль. От вона, сила волшебства!

Селія. Коли твій пан справді кохає, то нехай не боїться, що його зітхання зостануться без відповіді. Він може надіятися: фортеця, яку він хоче взяти, відчиниться для нього.

Маскариль. Але ж цю фортецю береже начальник!

Селія. В тім то й біда, але я й тут навчу вас, що маєте робити.

ЯВА ЧЕТВЕРТА

Маскариль, Селія, Трюфальден, Лелій.

Лелій (підходить). Пане Трюфальден! Ви не турбуйтеся: це мій слуга, й він явився тільки після мого приказу. Я післав його переговорити, — чи не продали би ви нам оцієї панни, і скільки-б ви за неї захотіли.

Маскариль. А, щоб тебе чорти побрали, дурня!

Трюфальден. Ого! Ця промова щось не сходиться з першою. Кому-ж із вас двох вірити?

Маскариль. Пане добродію! Оцеї молодець... він... його, бачите, ранили в голову колись... ну і.. Хіба ви цього давно не знали?

Трюфальден. Знаю я те, що знаю,—що тут криються якісь шашні. Ідїть ви, панно, до дому і більше не виходьте. А ви, голубчики, на другий раз краще підстроюйте свої дудки, щоб мене обдурити.

(Пішов із Селією в будинок).

ЯВА П'ЯТА

Маскариль, Лелій.

Маскариль. Ах, як же-ж це ви ловко зробили!.. Жаль, що старий не відшмагав нас обох палицею добре. Ну, за яким же то ви дияволом вискочили та й почали перекидати усе, що я тут набалакав?

Лелій. Я думав, що буде добре..

Маскариль. «Добре, добре». Та що-ж, одначе, й дивуватися: на великі дурниці ви такий великий майстер, що другого пошукать такого.

Лелій. От господи!.. З-за такої дурниці і ти вже так сердишся. Хіба неможна поправити?

Маскариль. Поправити все можна грошима, але де-ж вони у вас? Ідїть краще геть, може я сам ще що придумаю.

Лелій. Піду, справді. А то може ще в чім про-страфлюся. (Пішов).

Маскариль. Що-б же мені ще вигадати?

ЯВА ШОСТА

Маскариль, Ансельм.

Ансельм (входить). Дивний який наш вік... І с-ром мені за нього. Ніколи не бувало ще такої лю-бови до добра і ніколи не було ще так трудно ви-ручити своє добро. От, наприклад, довги. Це-ж прямо як діти: зачинають їх з такою приємністю, а розрі-

шаються ними з великим трудом. До своєї кишені чужі гроші кладемо з радістю, ну а коли треба віддавати,—так воно погано. Ну, слава ж богу, що удалося мені витягти назад дві тисячі ф'ранків, які два роки гуляли по світі, аж нарешті знов до мене попали.

Маскариль (до себе). О! Це було-б не погано ухопити ті дві тисячки налету. А ну—чи неможна, бува, причепитися до цього дядьки поближче? Тим більше що я знаю, як до нього говорити. Пане Ансельме! Я тільки що бачив...

Ансельм. Кого?

Маскариль. Та вашу Нерину.

Ансельм. А-а!.. Ну?

Маскариль. Як же вона вас кохає!!

Ансельм. Вона?

Маскариль. Ну просто жаль дивитися.

Ансельм. От спасибі тобі за таку звістку.

Маскариль. Це трохи—і, бідненька, вмере від кохання. Вона-ж що хвилини повторює: „Ансельм, мій помпончик! Коли-ж ми вже з'єднаємося до-купи?“

Ансельм. Чого-ж вона досі мені нічого такого не сказала? Ах, дівчата, дівчата,—який то скритий нарід! Ну, от ти, Маскарилю,—як ти скажеш? Хоч я й старий, але я-ж таки ще можу подобатися з лиця?

Маскариль. А чому-ж? Обличчя ще туди-сюди. Хоч і не з дуже гарних, але за те й не з приємних.

Ансельм. Отже?

Маскариль (пробує витягти гаманець). Отже, вона від вас без ума, аж просто не дивиться на вас...

Ансельм. Як, як?

Маскариль. Инакше як на чоловіка і хоче від вас...

Ансельм. І хоче від мене?

Маскариль. Узяти гаманець. (Витягає гаманець, але той падає).

Ансельм. Гаманець?

Маскариль. Поцілунок! Я хотів сказати—поцілунок.

Ансельм. Ага так-так. Ну, слухай: коли ти її побачиш, то вихвалюй мене перед нею на всі боки.

Маскариль. Та я вже постараюся.

Ансельм. А щоб ти був пильніший, то от...

Маскариль. Ах, нетреба!

Ансельм. Ні як же-ж таки так?

Маскариль. Ні, ні... Я не за гроші буду старатися.

Ансельм. Я знаю, але все ж таки...

Маскариль. Ні, пане добродію: я чесна людина, й ви мене ображаєте.

Ансельм. Ну, як що так... (іде, вертається). Але я все ж дам тобі трохи грошеньт, щоб ти купив моїй любці що-небудь—ну, перстень там, чи ще щось...

Маскариль. Ні, ні, ні... Я це сам зроблю, без ваших грошей. У мене як раз тепер є такий перстень, а ви мені заплатите потім.

Ансельм. Ну, добре. Але пам'ятай, вихваляй мене перед нею на всі боки.

ЯВА СЬОМА

Ті-ж, входить Лелій.

Лелій (входить, підіймає гаманець). Чий це гаманець?

Ансельм. О, боги! Це мій! Бач—випав з кишені. А я думав би, що його вже вкрадено. Дякую, дякую сердечно. Побіжу скоріше до дому та сховаю. (Пішов).

ЯВА ВОСЬМА

Маскариль, Лелій.

Маскариль. Добре прислужилися. Так добре, що хоч здохнути.

Лелій. Правда? Без мене—пропали-б у нього гроші.

Маскариль. Правда. Ви сьогодні надзвичайно розумні і все робите просто таки бездоганно. І ми дуже далеко підемо вперед, тільки робіть далі все так саме.

Лелій. А що-ж таке? Що я знову зробив лихого?

Маскариль. Дурня втяли, кажучи по простому, от що. Не має ні коп'я, чує що нас давлять з усіх боків — і от, коли я хочу підживитися, беру на себе увесь сором...

Лелій. Як? Це ти?..

Маскариль. Ну-да! Це-ж для нашої невільниці я діставав гроші, а ви от як прислужилися.

Лелій. Ну тоді я дуже винен. Але хто-ж міг догадатися?

Маскариль. Так, так, треба великої догадливості.

Лелій. Ну, хоч би знак ти мені зробив, щоби я знав у чім річ.

Маскариль. Це мені на спині очі треба мати. Ради бога, дайте мені спокій, і не плетіть більше дурниць. Другий на моєму місці давно би вже кинув, але я ще постараюся щось зробити: може вдасться, коли ви не вмішаєтесь.

Лелій. Ні! Обіцяю тобі, що не буду більше мішатися ні словом, ні ділом.

Маскариль. Добре; добре, побачимо. А тепер ідіть, бо я задумав тонку штуку з вашим татусем, а от він як раз і йде. (Лелій пішов).

ЯВА ДЕВ'ЯТА

Маскариль, Пандольф.

Пандольф. Маскариль, це ти?

Маскариль. Я, пане.

Пандольф. По щирости кажучи, я дуже незадоволений з мого сина.

Маскариль. Не ви одні. Я теж незадоволений.

Пандольф. Правда? А я думав у вас лад у всім.

Маскариль. Між нами? Годі, пане. Я завжди навчаю його в чім його повинність, і ми вічно сперечаємось. От ще й зараз посварилися, а через що? Він не хоче дружитися з Іполитою — а я йому доказую, що цим він ображає вас.

Пандольф. І ви сварилися?

Маскариль. Та ще як!

Пандольф. Гм... Годі виходить, що я помилявся, бо мені здавалося, що ти в усім йому помагаєш.

Маскариль. Я?.. Отакий світ тепер. Та як би ви все знали, то ви-б їй-богу ще платили мені гроші, як благочестивому наставникові вашого сина. Ви самі не могли-б наговорити йому більше мене. Що-дня кажу я йому: «Паничу! Годі вже вам вести таке життя. Подивіться на свого татуса — як його всі поважають. Не засмучуйте його серця, беріть у життя з нього приклад».

Пандольф. Оце гарні речі. Ну, що-ж він каже на те?

Маскариль. Що він каже? Та дурниці. Та ще такі, що й мене збиває з толку. Не те, щоб у нього не було в душі чести, яку він мусів же дістати від вас, але ще розум у нього спить. От як би ви дозволили мені все вам сміло сказати...

Пандольф. Говори. Говори все сміло.

Маскариль. Це, бачте, тайна, яку мені не хотілося-б розголошувати. Але вам я її можу сказати, правда?

Пандольф. Само собою.

Маскариль. Отже, знайте, що ваш син закохався в невільниці.

Пандольф. Мені щось казали про те, а тепер я певен, коли чую це з твоїх уст.

Маскариль. Отже, бачите, як я вмію берегти тайни.

Пандольф. Бачу, бачу.

Маскариль. Що-ж ви думаєте проти того робити? Мені здається, що треба всю цю шгуку припинити: купити невільницю оту й вивезти куди-небудь подалі. Ог викупить її й передайте мені, а я знаю торговців, які дадуть за неї добрі гроші. Огже ви й заробите й відведете лихо від сина.

Пандольф. Розумні речі приємно й слухати. Але я не дуже вхожий до Трюфальдена.

Маскариль. Ну, то поручить це панові Ансельмові.

Пандольф. Оце буде краще. Піду зараз, побачу Ансельма, поручу йому купити невільницю й передам її тобі. (Пішов).

Маскариль. От і добре. Піду скажу о тім своєму паничеві.

ЯВА ДЕСЯТА

Маскариль, Іполита.

Іполита (входить). А-а! От як ти мені служиш? Я все чула, й знаю тепер твої штуки. Ти ж мені обіцяв помогати в моїй любови до Леандра й відвертати від шлюбу Лелія, за котрого мене силують, а тепер робиш зовсім навпаки? Але ти помилишся. Я зумію так зробити, що купівля ця не відбудеться. От зараз іду і...

Маскариль. Чого ви так спішите? Що за Гедзь вас укусив, що ви, не розтямкувавши діла, накинулися на мене? Це таке, що хоч усю вашу справу кидай.

Іполита. Чим ти ще хочеш мене обдурити? Я-ж усе чула своїми вухами.

Маскариль. Але-ж це все для вас! Це-ж я хочу обох папінюк зловити на вудочку: їх руками хочу купити Селію, щоб віддати її моему паничеві, а ваш тато тоді побачить таку штуку, і сам відмовиться від такого зятя, — от тоді й пана Леандра давайте.

Іполита. Так це ти для мене все вигадав?

Маскариль. Еге-ж, для вас. А ви замість дяки ще нападаєтеся на мене, лаєте. Коли так, — піду зараз, сам усе припиню.

Іполита. Ради бога, прости мені. То я так...

Маскариль. Ні, ні—не зупиняйте мене. Ще є час усьому покласти кінець, і ви ще можете вийти за мого панича.

Іполита. Але-ж бо не сердься. Я просто тебе не зрозуміла і тепер каюся. Але я поправлю свою вину (дістає гроші). Невже ти й тепер покинеш мене?

Маскариль. Ні. Але розумійте, що нічим не образиш дужче благородного серця, як підозрінням.

Іполита. Правда, я тебе образила, але нехай ці два золоті залічать твої рани.

Маскариль. Ну, що-ж... моє серце вміє прощати. Треба вміти переносити образи від близьких.

Іполита. Так ти обіцяєш мені, що мене не віддадуть твоему паничеві?

Маскариль. Вже будьте спокійні. У мене в голові багато планів: не вдасться цей, так вдасться другий.

Іполита. А я зумію тобі добре віддячитися.

Маскариль. Ну, на це я не дуже рахую.

Іполита. Але от іде твій панич, отже мушу йти. Старайся-ж як найкраще робити на мою користь. (Пішла).

ЯВА ОДНАДЦЯТА

[Маскариль, Лелій.

Лелій (входить). Що ти тут робиш? Он бач—наобіцяєш цілі гори, а на ділі нічого. І коли-б не я, все моє щастя пішло-б у нівець. Коли-б я не зустрівся з паном Ансельмом—він уже купив би Селію і тоді прощай всі мої надії. Але щастя моє, що я те все припинив. Я такого наговорив Трюфальденові, що він зараз же відобрав Селію від Ансельма.

Маскариль. Третій раз! Коли дійде до десятка, поставимо хрест. Паничику! Який ви, вибачте, дурень. Та це-ж я підробив так, щоб Ансельм купив дівчину. Тоді ваш татусь передав би її мені, а я вам. І от ви усе перекапустили. То скажіть же—ради чого я буду клопотатися? Та я згожуюся стати чим угодно: кружкою, капустою, лихтарем—аби тільки не служити більше такому дурневі, як оце ви. (Пішов).

Лелій. Дуже розсердився. Доведеться мені за-добрити його чим небудь: у шинок повести чи що.

ЗАВІСА

ДІЯ ДРУГА

Перед домом Тріюфальдена.

ЯВА ПЕРША

Маскариль, Лелій.

Маскариль. Ну, останній раз я вам уступаю й згоджуюся. Я таки дуже податливий. Коли би природа зробила мене дівчиною—самі уявіть, що би тоді було... Але тільки не втручайтеся, бога ради, в мої діла. Ще тепер я може й поправлю справу, але коли щось мені ще накапустите,—хай вам чорт.

Лелій. Ні, я вже буду обережний, не бійся. От тоді побачиш.

Маскариль. Пам'ятайте-ж! Оце я надумав так. Таточко ваш щось дуже довго вагається вмірати, так оце я його одправив на той світ—на словах, на словах, розуміється. Бо я пустив чутку, що він умер. А його самого відправив на хулір, сказав йому, що там викопали скарб. Отже, його нема, ми полсжимо в домовину чучело, і тепер ваше діло буде відограти добре скорбного сина. Глядіть же, не помиліться (Пішов).

Лелій. Сказати правду, чудну штуку він надумав, але хто любить, для того всі шляхи добрі. Коли навіть злочин можна вибачити любовію, то що вже говорити про невинну хитрість, вигадану Маскарилем. Але глянь—який він молодець: уже тягне Ансельма. Ану, як я заграю скорбного сина. (Відходить на бік).

ЯВА ДРУГА

Маскариль і Ансельм входять.

Маскариль. Ця новина мабуть дуже вас здивувала.

Ансельм. Ще-б пак!

Маскариль. Само собою, це він зробив неправильно.

Ансельм. Ну-да—навіть не похворів. Ну, а як Лелій?..

Маскариль. Він уже й не говорить. Ходить увесь у синяках і хоче піти в яму за своїм татом. От тому, мені здається, треба скоріше поховати покійника, щоби Лелій не вступнув, чого доброго, якої штуки.

Ансельм. Ні, все-ж таки треба подождати хоч до вечора, а то так можна й живого поховати.

Маскариль. Ну, за це я вже ручаюся, що він таки здорово вмер. Але от у чім річ. Лелій хоче хоч трохи потішити батька добрим похороном: нехай старий подивиться, як шанують його по смерті. Спадщина, правда, залилася велика, але що Лелій новак у цих справах та й майно його здебільшого не в цих місцях, а що тут єсть, те в цінних паперах—то от Лелій хотів просити вас, чи не позичили-б ви йому хоч стільки, щоби справити добрий похорон батькові.

ЯВА ТРЕТЯ

Тіж, Лелій.

Лелій (наближається). Ах!.. (Плаче).

Ансельм. Ну, годі, годі.. Що-ж—така наша людська доля.

Лелій. Ах!..

Ансельм. Смерть нікого не жалує.

Лелій. Ах!..

Ансельм. Всі там будемо.

Лелій. Ах!..

Маскариль. Ні, ваші проповіді не зменшать його печалі.

Ансельм. Коли, не дивлячись на мої доводи, вас все-ж мучить тоска, то ви хоч старайтеся вменшити її скільки можете.

Лелій Ах!..

Маскариль. Ви від нього нічого не доб'єтесь. Я добре знаю його характер.

Ансельм. От мені Маскариль говорив, що вам треба грошей Я з охотою вам дам.

Лелій. Ах!.. Ах!..

Маскариль. Он бачите, як при цих словах побільшилася його печаль.

Ансельм. Я винен вашому татові (дав гроші) деяку суму, але хоч-би й не був винен, то все-ж ви можете надіятися на мою поміч.

Лелій. А!.. (Пішов).

Маскариль. Боже, як він страдає!

Ансельм. А знавш, що? Мабуть все-ж було-б добре, як би він дав мені хоч маленьку росписочку.

Маскариль. Ах!..

Ансельм. Зроби так, щоби він приготував росписочку.

Маскариль. Хіба-ж він може це зробити в такому стані? Нехай хоч трошки пройде його печаль: тоді я постараюся взяти від нього росписку. Ах!.. Я теж чую, що моє серце переповняється сумом: піду виплачуся на самоті. (Пішов).

Ансельм. Як трудно жити на землі. І кожний час треба сподіватися кінця.

ЯВА ЧЕТВЕРТА

Ансельм, входить Пандольф.

Ансельм. Свят, свят, свят!.. Пандольф іде!.. Та він же вмер! Як же він схуд, бідняга, після смерти!

Ой! Не наближайтеся, пане добродію, до мене, прошу Вас. Я не люблю мати діло з мертв'яками.

Пандольф. Що ви оце гозорите?

Ансельм. Скажіть мені, тільки здалека, що вас привело сюди? Невже ви стільки потрудилися лише для того, щоби сказати мені «прощай»? Це дуже велика честь для мене, хоч я, сказати правду, волів би обійтися без неї. Коли ви хочете сказати, що мучиться ваша душа, просячи молитов, то я охоче вам їх обіцяю,—тільки не лякайте мене. Вірте совісти, я замовлю стільки панахид, що ви будете задоволені. Тільки щезайте, будьте ласкаві.

Пандольф. Хоч я й сердитий, але тут неможна не розсміятися. (Рече).

Ансельм. Ой... Ой... Як на покійника, то ви дуже весела людина.

Пандольф. Що це ви дурня вдаєте? Хто-ж таки живу людину звиває покійником?

Ансельм. Та ви-ж таки справді мертвяк.

Пандольф. Невже? Як же це я вмер, що й сам цього не помітив?

Ансельм. А от бачите. І я дуже жалів за вами.

Пандольф. Та чи ви спите чи ви збожеволіли? Невже ви мене не пізнаєте?

Ансельм. Маскариль мені казав, що ви вмерли.

Пандольф. А мені той же Маскариль сказав, що на хуторі у мене знайшли скарб, і я пішов на хутір.

Ансельм. Так невсе-ж оце мене одурено? Ану дайте я вас помацаю—чи це ви чи не ви? Він! Йй-богу він! Оце так дурня з мене зробили. Ради-ж бога не розказуйте про це нікому,—бо це, чого доброго, в кумедію хтось запише. Але от що, пане добродію: я-ж на ваші похорони дав грошей чималенько, допоможіть мені їх вернути.

Пандольф. Гроші? Ви дали гроші? Аж тепер я все розумію. Ну, що-ж—дали, то нехай так і буде:

убиток ваш. А от Маскариля я відшукаю, і постараюся йому відвлячитися. Пішов).

Ансельм. А я, значить, за своє добре серце мушу нести кару. Оце виходить, що сива голова мені ще не до лиця, коли я можу робити такі дурниці. Повірити з перших же слів... А-а-а!.. От і молодчик іде. (Стає вбік .

ЯВА П'ЯТА

Лелій, Ансельм.

Лелій (входить). Ну, тепер з цими грошиками можна й до Трюфальдена вдатися. Гоп-ля-ля!

Ансельм. Печаль ваша, здається, вже пройшла?

Лелій. Ах ви тут?.. Ні, вона вічно буде жити в моїм серці.

Ансельм. А я оце вернувся просити у вас вибачення: в тих грошах, які я вам дав, дуже багато фальшивих золотих. Наші фальшивомонетчики дійшли вже до такого нахабства, що далі й нікуди. Добре було би їх всіх перевішати. Так я оце навмисне захопив із собою грошей, щоби замінити на справжні.

Лелій. Але мені здається, що в ваших грошах нема фальшивих.

Ансельм. То ви не вмієте відрізняти. От дайте я.

Лелій. Натє. (Дав гроші).

Ансельм. Тут усі?

Лелій. Усі.

Ансельм. Ага. Ну то й добре. Нарешті ви, любі мої грошики, знов у мене. Ну, вертайтеся ж до знаймої кишені. А ви, голубчику, ховаєте зовсім здорових людей? Ну, що-ж би ви зо мною виробляли, коли б я став вашим тестем? Ото б нажив собі зятька! Зоставайтесь здорові, голубчику. (Пішов).

Лелій Ну-ну!.. Оце вліз я. Ах, скандал!.. І хто йому міг це все розказати?

ЯВА ШОСТА

Лелій, Маскариль.

Маскариль (входить). Де це ви були? А я вас шукаю. Ну, давайте ж гроші—піду викупляти вашу Селію.

Лелій. Голубе—знов невдача!

Маскариль. Що?.. Що таке?

Лелій. Ансельм звідкілясь довідався, що ми його одурили, й забрав свої гроші.

Маскариль. Та ви жартуєте?

Лелій. Аж ніяк.

Маскариль. Та невже ж тому правда?

Лелій. Та правда-ж... Ох, бачу я, що ти тепер дуже на мене розгніваєшся.

Маскариль. Я? Ні, пане добродію. Гнів річ нездорова, а я хочу себе поберегти. Бо чи буде Селія вільною, чи ні, чи буде вона вашою, чи Леандровою—мені ж таки однаковісінько.

Лелій. Голубчику, прости. Ну, я винен, згожуюся, але коли ти хочеш мені добра, поправ діло, поможи мені ще раз...

Маскариль. Цілую ручки панові добродієві, але мені ніколи.

Лелій. Маскарилью! Голубчику!..

Маскариль. Ні!

Лелій. Ну, зроби це для мене...

Маскариль. Ні, я нічого не буду робити.

Лелій. Я заріжуся тут на твоїх очах...

Маскариль. Ваша воля.

Лелій. Невже неможна тебе уговорити?

Маскариль. Ні.

Лелій. Ось кинжал—ти бачиш?

Маскариль. Бачу.

Лелій. От зараз я встромлю його в себе.

Маскариль. Робіть, як лучче.

Лелій. І тобі не жаль буде, що я вмру?

Маскариль. Ні.

Лелій. Ну, прощай, Маскарилью.

Маскариль. Прощайте, пане добродію.

Лелій. І тобі нічого?

Маскариль. Та ріжте-ж себе скоріше. По-що ви тратите стільки слів?

Лелій. Само собою ти дуже хотів би, щоб я вмер— бо тоді-б тобі в спадщину прийшлися мої вбрання. Не діждеш.

Входять, балакаючи між собою, Трюфальден з Леандром.

ЯВА СЬОМА

Ті-ж, Трюфальден, Леандр.

Лелій. Що я бачу? Леандр разом з Трюфальденом? Він купує Селію! Ох, я не можу цього перенести.

Маскариль. Кожний робить, що може, а коли є гроші, кожний зможе, що захоче. Що до мене, то я тому дуже радий. От вам нагорода за всі ваші вмішування та нетерплячість.

Лелій. Що-ж мені робити? Скажи, порадь!

Маскариль. Я не знаю.

Лелій. Пустити мене, я зачну з ним сварку.

Маскариль. Ну, і що з того буде?

Лелій. А що-ж мені робити? Я-ж не можу допустити, щоби вони доби́ли торгу.

Маскариль. Ну, добре. Я ще раз змилююся над вами. Тільки йдіть ви, ради бога, куди-небудь подалі, бо знов перешкодите. (Лелій пішов).

Трюфальден. Добре. Отже коли прийдуть— все буде вже готово. (Пішов до свого будинку).

Маскариль (ідучи). А-ну, лишень, піймаю його ще на таку вудку. (Пішов у другий будинок).

Леандр (сам). Ну, дякувати богів, все, здається, налагодилося, і я вже нічого не боюся. Що би тепер не розпочав Лелій, мені не страшно.

Маскариль (кричить у домі). Ой!.. Ой!.. Рятуйте!.. Убивають!.. Рятуйте!.. Б'ють мене!.. Ой!.. Ой!.. Чого ви від мене хочете? (Вибігає з криком).

Леандр. Що таке? Що з тобою?

Маскариль. Ой! Били мене.

Леандр. Хто бив?

Маскариль. Лелій.

Леандр. Завіщо?

Маскариль. За дурницю. Ох, я-ж тобі відомщу. Я тобі покажу, як битися. Хоч я і слуга, але честю дорожу—і за чотирі роки служби неможна зі мною расплачуватися дубинкою. Тобі подобалася дівчина, і ти хотів мене змусити на лихе діло, але тепер я так підроблю, що чортового батька ти її дістанеш.

Леандр. Слухай, Маскарілю, заспокойся. Я тебе завжди любив і от, коли хочеш, переходь служити до мене.

Маскариль. Згода! От тепер я відомщу! І вам буде добре, і я своє серце задовольню. Селія буде ваша.

Леандр. Вона й так уже моя, бо я оце тільки що купив її.

Маскариль. Як? Уже купили?

Леандр. Уже. І вона могла би бути навіть тут, як би не батько. Але він хоче доконче, щоби я одружився з Іполітою,—і от мені треба робити дуже обережно, щоби не розгнівати батька. Отже, з Трюфальденом я вів справу не від свого імені, і Селія буде видана представникові цього перстня. Але я хочу насамперед знайти місце, де би певно сховати Селію.

Маскариль. Тут я можу вам допомогти. Недалеко від міста живе старенький мій родич. От туди ви можете послати Селію, й ніхто там її не побачить.

Леандр. Так? Ну, то я дуже радий. Бери перстень і йди за Селією. Але—ц-с... іде Іполіта.

ЯВА ВОСЬМА

Леандр, Маскариль, Іполіта.

Іполіта. Я маю вам, пане Леандре, сказати новину, тільки не знаю, як ви її приймете.

Леандр. Щоби на це відповісти, треба насамперед ту новину знати.

Іполіта. Ну, то проведіть мене до церкви й дорогою я розкажу вам усе.

Леандр. З охотою. (До Маскаріля). Іди-ж, роби, що слід. (Виходить з Іполітою).

Маскариль (сам). Я вже зроблю, що слід і таки добре тобі услужу (указує собі на голову). От головочка! Мабуть на світі розумнішої нема. Ну, пане мій, наша Селія в наших руках. А мене за мій розум треба намалювати героєм з лавровим вінком на голові, а внизу щоб золотими буквами було написано: візат Маскариль, плут над плутами! (Стукає в двері). Пане Трюфальден! Пане Трюфальден!..

ЯВА ДЕВ'ЯТА

Маскариль, Трюфальден.

Трюфальден (входить). Що таке?

Маскариль. Оцей перстень говорить вам по що я прийшов.

Трюфальден. Ага, добре. Ну так я піду, покличу Селію. Зачекайте.

ЯВА ДЕСЯТА

Маскариль, Трюфальден. Гонець.

Гонець (входить). Пане добродію, зробіть ласку: скажіть мені, де живе добродій Трюфальден?

Трюфальден. А що вам до нього? Оцея й єсть.

Гонець. Прошу прийняти лист.

Трюфальден (читає). «Я прочув, що дочка моя котру в мене вкрали цигани, знаходиться тепер у вас. Отже, як батько, прошу вас поберегти мою дочку, як свою власну. Я оце їду, щоби її взяти до дому, а вас так визнагороджу, що ви не будете жаліти. Мадрид. Дон-Педро де Гусман, маркиз де-Монталькан». От так штука!.. А я поквапизся її продати. Ото був би втратив таку величезну нагороду. (До гонця). Хвилину пізніше—і вже було би пізно. Бо я продав ту дівчину, і оце прийшли за нею. Але тепер дзуськи: буду держати Селію у себе й ходитиму за нею, як за власною дитиною. (До Маскарилья). Ну—чули? Скажіть же тому, хто вас послав сюди, що я не можу дівчини продати: нехай приходять по свої гроші. (Пішов з гонцем)»

Маскариль. Ах ти-ж, матері твоїй сто чортів! Отже в добру хвилину явився той гонець, хай би його лучче грім убив на гладкій дорозі.

ЯВА ОДНАДЦЯТА

Маскариль, Лелій.

Лелій (входить, регочучи.)

Маскариль. Чого ви смієтесь?

Лелій. Ой, дай мені відреготатися—я потім тобі розкажу все. (Знов регоче).

Маскариль. Ну, то регочіться дужче. От та-та-так!.. Ог-та-та-так!..

Лелій. Тепер ти вже на мене не розсердишся ніколи. Бо щось ти вічно на мене кричиш і кажеш, що я все тобі псую. Правда, я часом можу поспішитися, але й у мене в голові є де що—і це ти сам признаєш, коли я тобі розкажу, що я зробив зараз.

Маскариль. Ну, кажіть же, що ви там вигадали.

Лелій. Побачивши Трюфальд-на з Леандром, я злякався й почав придумувати, чим би допомогти справі, і от я надумав таку штуку, що перед нею всі твої хитрощі єрунда.

Маскариль. Але в чім же річ?

Лелій. Е, підожди трошки. Бачиш, я написав лист до Трюфальдена від імени одної важної особи. Пишу, що Селія—це моя дочка, вкрадена циганами; що я за нею приїду з Іспанії й щедро винагорожу Трюфальдена за всі турботи.

Маскариль. Дуже добре.

Лелій. Правда! Ну, похвали-ж мене хоч раз.

Маскариль. Ні, щоб як слід похвалити, в мене й слів не стане. Щоб вихвалити весь ваш надзвичайний розум, якому рівного нема на світі—мій язик безсильний. Я хотів би мати вищий дар слова, щоби в чудових віршах росповісти, що ви таке, що у вас ум за розум зайшов, а думки роскарячилися; що все, що ви вигадаете—півтора людського; що у вас ні на копійку нема здорового розсудку—що ще? Та я-ж тисячної долі не назвав ваших достоїнств!

Лелій. Але скажи мені за що ти тепер сердишся? Невже я знов щось наплутав? Але що?

Маскариль. Ні, ви нічого не зробили, тільки відчепіться, бога ради, від мене.

Лелій. А я не відчеплюся, поки не довідаюся, в чім річ.

Маскариль. Не хочу, не хочу, не хочу... (Побіг).

Лелій. Утік... Я нічогосінько не зрозумів з його слів. Невже я знов щось накоїв?

ЗАВІСА

ДІЯ ТРЕТЯ

Перед домом Трюфальдена.

ЯВА ПЕРША

Маскариль.

Маскариль. Щоби стільки разів зв'язувати що цей дурень розв'яже—треба на правду мати велике терпіння. Скільки гарних намірів він зумів розстроїти! Але от що мене зупиняє: коли я кину справу—скажуть, що я не зумів довести діло до кінця, витратив усі мої хитрощі, і тоді моя слава короля плутів пропала. Ні, Маскарілю, поборися за свою честь. Нехай цей дурень розстроює кожний твій план, а ти все-ж доведи діло до кінця ради власної слави. Але що ти поробиш з отим йолопом! Прямо-ж таки стає кожний раз поперек дороги, наче його біс який штовхає. Ну та вже спробую в останнє. Коли-ж він і тепер мені перешкодить,—хай йому грець. Не буду більше йому помагати. А тепер маю в голові ще одну хитрість. Спробую. (Леандр входить).

ЯВА ДРУГА

Маскариль, Леандр.

Маскариль. Ну, що-ж, пане, я тільки дурно прогаяв час: Трюфальден не дає невільниці.

Леандр. Знаю, він про це мені сам розказав. Але знаю я й ще де-що. Знаю, що цей увесь лист ніби-то від маркиза, що їде з Іспанії,—все це ви-

гадки. Все це вигадав Лелій, щоби не дати нам у руки Селії.

Маскариль. Дивись ти! І хто-б подумав.

Леандр. Але Трюфальден чомусь так повірив у той лист, що не віддає Селії, як я його не вговорюю.

Маскариль. Отже, виходить, він тепер ще дужче буде стерегти, й я вже не можу ні нащо надіятися.

Леандр. Ну, хто його знає. Що ж до мене, то раніше Селія мені тільки подобалася, а тепер так я на все ради неї готовий, я думаю навіть, чи не одружитися мені з нею.

Маскариль. Ви би готові одружитися?

Леандр. Я, властиво, не знаю, але... Хоч вона бог там зна якого роду, але така-ж гарненька, така гарненька... І така чесна дівчина.

Маскариль. Ви кажете чесна? Гм...

Леандр. Що ти там гумкаєш? Коли знаєш що, то говори.

Маскариль. Але ви, пане, аж зблідли. То може мені краще помовчати.

Леандр. Ні, ні... Кажи.

Маскариль. Ну, то добре. Тільки з християнського милосердя я хочу одкрити вам очі. Ця дівчина...

Леандр. Ну?.. Ну?..

Маскариль. Зовсім не така вже недоступна. Серце у неї не камінь,—очевидно для того, хто вміє підійти й знає з якого кінця. Вона дуже добре вдає невинну й хоче, щоби її вважали нечіпахою, але що я знаю—те знаю.

Леандр. Та невже-ж?.. Селія?..

Маскариль. От-от—Селія-ж. Уся ота її недоторканість—тільки маска, що знімається при виді золотих монет.

Леандр. І ти думаєш, що я тобі повірю?

Маскариль. Та то вже ваше діло. Хочете вірте, хочете ні—що мені до того. Але як ви одружитесь, то візьмете собі в хату громадську власність—це певно.

Леандр. От так-так...

Маскариль (вбік). Ага! Попався на гачок? Забірай, забірай глибше.

Леандр. Я просто одурів від твоїх слів. Ну, добре. Піди ти оце на пошту й принеси листи. (Сам.) І хто ж би міг думати? Така чиста, невинна... Ах, боже, боже...

ЯВА ТРЕТЯ

Леандр, Лелій.

Лелій (входить). Чого це ви такі сумні, приятелю?

Леандр. Я?

Лелій. Та ви-ж.

Леандр. Право, не знаю...

Лелій. А я знаю: це все через Селію.

Леандр. Фю! Став би я сумувати з-за такої дурниці.

Лелій. Ну, це ви так говорите тільки через те, що всі ваші штуки не вдалися.

Леандр. Які штуки? От ваші штуки—це інше діло.

Лелій. Які мої штуки?

Леандр. Та ну бо годі, ми все знаємо.

Лелій! Що все?

Леандр. Та всі ваші штуки.

Лелій. Нічого не розумію. Про віщо ви говорите?

Леандр. Ну-ну, говоріть... Але от що я вам скажу: не бійтеся більше мене, я більше не охотник до Селії. Правда, я люблю гарні речі, але новенькі, не подержані...

Лелій. Ану тихше, пане добродію!

Леандр. О, який благородний лицар! Але, повторяю, ідіть і беріть собі оту Селію. Правда, краса її незвичайна, але решта—все звичайне.

Лелій. Пане добродію, годі. На мене говоріть, що хочете, але про ту дівчину—ні слова більше.

Леандр. Але-ж бо я це все знаю з дуже певного джерела.

Лелій. Той, хто це вам сказав,—негідник, вартити шибениці. Я дуже добре знаю Селію, й не дозволю порочити її ім'я.

Леандр. Але це мені сказав спеціаліст у твоях справах—Маскариль.

Лелій. Маскариль?

Леандр. Та він же, він.

Лелій. А-а!.. Може він гадає, що це зійде йому безкарно? Так я ж його заб'ю до смерті, коли він ще раз повторить цю брехню.

Леандр. А я йому обріжу вуха, коли він не підтвердить усього, що сказав. А от і він, до речі.

Лелій. Ану, йди, йди сюди, проклята собако!

ЯВА ЧЕТВЕРТА

Тіж, Маскариль.

Маскариль (іде). Що хочете?

Лелій. Так це ти своїм зміїним язиком смієш порочити Селію?

Маскариль (тихо). Але-ж бо, не кричить так—це я умисне придумав.

Лелій. Ти мені не підморгуєш, я на це не зловлюся. Я й братові рідному не простив би такого. Ображати мою кохану,—це значить ранити мене в саму душу. Всі твої підморгування даремні. Кажі, що ти говориш про неї?

Маскариль. Ах, боже мій,—по що стільки голосу? Дозвольте мені краще піти.

Лелій. Ні, ти від мене не відкалабузькаєшся. Краще признавайся.

Маскариль (тихо). Ох, не псуйте справи, бо це мій фокус.

Лелій. Скоріше кажі, що ти говорив, бо інакше я змушу тебе в другий спосіб (втягає шпагу).

Леандр. Та ви не горячіться. Бо я не дозволю його бити.

Лелій. Як? Я не смію покарати свого слугу.

Леандр. Якого вашого слугу?

Маскариль. Ой, боже!.. Все виявиться.

Лелій. А чий же хіба він слуга?

Леандр. Мій.

Лелій. От тобі й маєш! Як же це так?

Маскариль (тихо). Послухайте...

Лелій. Щоти там шепочеш—я нічого не розберу.

Маскариль (у бік). О, господи, який же він дурень! Моргаю, моргаю—нічого і ніяк не розуміє.

Лелій. Це ви мені, пане Леандре, очки вставляєте, бо Маскариль був і єсть мій слуга.

Леандр. Та хіба-ж ви не прогнали його від себе?

Лелій. Нічого не розумію.

Леандр. І хіба ви не били його немилосердно?

Лелій. Я?.. Та що ви—смієтеся наді мною, чи що?

Маскариль (у бік). Ну-ну, далі, далі. Добре з тобою діло робити, ой як добре.

Леандр. А-а!.. Тепер я розумію.

Маскариль. Пане добродію... пане добродію... Та він сам не знає, що говорить... У нього-ж знаєте, о тут... теє...

Леандр. Ні, ні, ні—я вже зрозумів. І слід би тебе оддубасити добре, але за твою ловкість, я прощаю тебе. Ну це ще дуже дешево мені усе обійшлося,—могло бути гірше. Ну, до побачення, пане добродію. Другий раз мене вже не піймаєте ні на які гачки. (Пішов).

ЯВА П'ЯТА

Маскариль, Лелій.

Маскариль. Добре, добре, мій паночку, ведіть свою лінію так і далі.

Лелій. Але він казав, що ти...

Маскариль. І ви не могли втямкувати, от моєї видумки? Я стараюся, брешу по чом здря; Леандр уже згожується віддати нам дівчину,—вас чорт підчепили вигадати отого іспанця. Тепер мені удалось збудити в нім сумніви, він уже відрікається в Селії,—знов вас принесла лиха година. Я підморгну я стараюся показати, що все це хитрість,—хоч лоб об стіну: він своє править, перекапустив усю справу і рад. Ах, який у мене розумний пан! Ах, який мене розумний пан! Його розум прямо до музе можна віддати, як рідкість.

Лелій. Нема нічого дивного, що я руйную твої плани, коли ти мені нічого про них не говориш. Так я можу й ще сто разів тобі напсувати.

Маскариль. Тим гірше для вас.

Лелій. Ти б замість лайки краще познайом мене з твоїми замірами. Бо, инакше, не знаю нічого, я все буду робити не в лад.

Маскариль. От у тім то й біда наша.

Лелій. Ну, то вже пропало, отже не варто тім і говорити. В усякім разі, Леандр нам тепер і помішає, то-ж берися за діло.

Маскариль. Ні вже, спасибочки. Я тепер такий сердитий, що будь як не заспокоюся. Спочатку ви повинні чимось мені услужити, а там я подивлюся, чи варто братися за ваші справи.

Лелій. Кажу, в чім річ. Може я зможу послужити шаблею?

Маскариль. На гаспида вона мені здалася. Ви б краще грошків мені дали.

Лелій. Грошей? По-що?

Маскариль. А щоб умилосердити вашого батька.

Лелій. Я з ним помирився.

Маскариль. Ви, але не я. Ото-ж я похований був його з любови до вас, але він не може й згадати рівнодушно про це. Старі люде взагалі і

люблять, коли їм нагадують про смерть: кожному-ж хочеться ще пожити. Отже й ваш тато дуже розсердився на мене за мою вигадку. Кажуть, що він хоче посадовити мене в тюрюгу, але мені щось не хочеться туди сідати: боюся, що там мені так подобається, що трудно буде вийти. Та й не тільки ваш тато, а й ще багато всяких людей точать на мене зуби: добродійність завжди була гонимою.

Лелі й. Але я буду просити за тебе тата, тільки-ж і ти, дивись, зроби те, що обіцяв. (Пішов).

Маскариль. Добре, добре. Ох, після такої праці варто-б і спочити. Та воно й можна на де-який час припинити роботу: Леандр нам тепер не перешкодить, за Селією дивляться добре...

ЯВА ШОСТА

Маскариль, Ергаст.

Ергаст (входить). А я тебе шукаю. Ну, брат—новина!

Маскариль. Яка?

Ергаст. Чи нема тут кого, щоб нас підслухав?

Маскариль. Та нема нікого.

Ергаст. Ну, так слухай. Я знаю усі твої плани, знаю, що твій пан залицяється до Селії, і тому оце кажу вам: не зівайте. Леандр задумав викрасти Селію і все вже підстроїв. Він думає пробратися до Трюфальдена з приятелями під видом масок.

Маскариль. Ага. Ну, то це йому не вдасться. Я зумію викрасти Селію у нього з-під носу. Він ще не знає моїх вдібностей.

Ергаст. Ну, то я вже йду. Прощай.

Маскариль. Спасибі за вістку. Коли все скінчиться—моя випивка. Треба не впустити нагоди й попробувати одну штучку. А-ну лишень, замість Леандра переодягнуся я в маску. Косюми у мене єсть, приятелі знайдуться—і ми викрадемо Селію

раз-два. А підозріння все впаде на Леандра. Ловко! Але треба-ж спшитися щоби прийти перед Леандром! Ну, коли бог дав мені талант хитрости, то мабуть я не належу до тих людей, що закопують свої таланти в землю. (Пішов).

ЯВА СЬОМА

Входять Лелій і Ергаст.

Лелій. Так вони думають попереодягатися масками?

Ергаст. Та отже. Як тільки я довідався про те, зараз же побіг шукати Маскариля, знаючи, що він веде ваші справи. А оце я побачив вас, то вважаю не зайвим, щоби й ви знали, в чім річ.

Лелій. Дуже тобі вдячний, і винагорожу тебе добре.

Ергаст. Та то вже як водиться... (Пішов).

ЯВА ВОСЬМА

Лелій, Трюфальден.

Лелій. Ну, що ж,—Маскариль, певно, захоче це використати, але я йому поможу, щоби ніхто не сказав, що я в моїй власній справі був стільки-ж помічний, як і колода. Ех, шкода що я не взяв із собою когось із слуг поздоровше. А то би ми намяли боки тим маскам. (Стукає в двері до Трюфальдена) Ей, хто там єсть? Відчиніть. На одно тільки слово.

Трюфальден (з вікна). Хто там? Хто хоче мене бачити?

Лелій. Зачиняйте краще двері на сьогоднішній вечір.

Трюфальден. Бо що хіба?

Лелій. Бо кілька хлопців являться в масках та жіночих одежах, щоби викрасти Селію.

Трюфальден. О, господи!

Лелій. Краще всього ви зачекайте там коло вікна—звідти будете бачити, як я з ними розправляюся.
Трюфальден. А он вони вже йдуть.

ЯВА ДЕВ'ЯТА

Входить Маскариль з товаришами в масках.

Трюфальден. Ей, дурні! Ви гадали, що мене схопите зненацька? Не на таківського напали.

Лелій. Ей маски! Та куди-ж ви тікаєте? Трюфальден вам зараз одчинить (хапає Маскаріля, переодягненого жінкою. Інші маски втікли). А ти куди, голубонько? А чи не можна зняти з тебе маску, щоби подивитись, хто ти така?

Трюфальден. Тікайте, тікайте, паршивці! Я вам покажу!.. Я вам.. я вас... А вам пане добродію, велика вдяка за вашу ласку. (Відходить від вікна).

ЯВА ДЕСЯТА

Лелій. Маскариль.

Лелій. (зірвав маску). Маскарілю! Це ти?

Маскариль. Ні це не я. Це хтось інший.

Лелій. От так штука!.. Ну й нещасний же я чоловік! Ну, як же-ж я міг догадатися, що це ти передягнувся? Боже мій,—що я наробив!.. Мені так досадно, що я сам би себе готов випороти різками.

Маскариль. Ах, розумничок!.. Ах, мудра голівка!

Лелій. Якому святому мені молитися, щоби ти не кинув справи?

Маскариль. Самому сатані.

Лелій. Ах, коли в тебе не залізне серце, змилуйся ще раз наді мною. Я на коліна перед тобою стану, от дивись (стає).

Маскариль. Та годі бо вам—он Леандр іде зі своїми масками (тікають обидва).

ЯВА ОДНАДЦЯТА

Леандр з масками, потім Трюфельден у вікні.

Леандр (до товаришів). Тихше! Тут усе треба робити обережно.

Трюфальден (знову показується в вікні). Що ж ці маски—цілу ніч будуть товктися коло моїх дверей! Пагове, йдіть краще до-дому, бо можете простудитися. На цей вечір дайте Селії спокій, дуже вона вас о тім просить. Та до того вона вже в ліжку й бачити вас не може. Дуже мені жаль. А за ьаше безпокойство й за труди вона дарує вам оці духи (Виливає на голови помії).

Леандр. Ох ти, матері твоїй чорт! Та яке-ж вона смердюче!.. Тікайте, товариші!

ЗАВІСА

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

Коло Трюфальденового дому.

ЯВА ПЕРША

Лелій, Маскариль.

Маскариль. Ну, як і ця штука не вдасться, тоді не знаю вже, що й робити. А добре я вас переодягнув?

Лелій (в одежі вірмена). Ти знову вливаєш надію в моє серце.

Маскариль. Мій гнів, справді, проходить дуже скоро. Як я не клену, але довго сердитися не маю сили.

Лелій. І вір, що я зумію колись тобі відвдячитися. Послідній шматок хліба...

Маскариль. Ну, годі, годі. Давайте краще ще раз обсудимо наш новий план. Коли ви й тепер наробите дурниць, то хоч не спихайте на те, що все було для вас несподіванкою: мусите свою ролію в цій п'єсі знати напам'ять.

Лелій. Але ж як тебе прийняв Трюфальден?

Маскариль. А як же? Дуже добре, звичайно. Насамперед я остеріг його, щоби він був на бачности, бо на нього ціляться з різних місць. І мене, кажу, хотіли заплугати в цю історію, але я, як чесна людина, не хотів того і от прийшов навіть його упередити. Ну, а потім—я почав загалом проповідь. Говорив о тім, як багато зла бачимо на землі що

дня, як мені на все те тяжко дивитися, як мені набрид світ і я хотів би потрудитися для спасення душі, а для того шукаю таку добру людину, котра би мене пригріла. Казав, що він мені дуже сподобався і що я хочу йому служити до кінця днів своїх без усякої плати. Навпаки—хочу віддати йому в руки де-які грошенята, що мені лишив батько в спадщину. Сказав навіть, що, по моїй смерті все своє майно завіщаю йому. Ну, старий і розлакомився. Завів зі мною сердешну розмову, розказав мені про свого нещасного сина, що...

Лелій. Але ти мені вже це говорив, я знаю.

Маскариль. Так, так, говорив аж двічі, але вам не пошкодить вислухати і в третє, бо ви й десять разів вислухаєте, а таки зробите дурницю. Бо не во гнів вам сказати, головонька у вас таки пустенька.

Лелій. Ну, говори, тільки скоріше, бо час не жде.

Маскариль. Так от, бачите,—Трюфальден колись-то жив у Неаполі й називався Занобіо Руберті. Десь якось закрутили його в політичну справу—сам він не така людина, щоб робити державні перевороти,—ну й довелось тікати. Утік і скоро прочув, що його жінка й дочка померли; зостався у нього тільки син Орас, котрий виховувався в Болонї у професора Альбера. Два роки шукав наш Трюфальден свого сина—і жадних вісток. Тоді він рішив, що син його теж помер, і приїхав до нашого міста, назвавшись Трюфальденом. І от уже дванадцять літ, як про сина він і чутки не мав. Оце ж вам історія, на яку ви можете сператися. Тепер ви будете вірменським купцем, який приїхав з Турції й бачив там живими й здоровими сина й його вчителя. Це ж буває так—люде їдуть морем, на них нападають турки, беруть у полон, а потім, літ через 15—20, коли всі вже й думати забули, з'являються нанове на світ божий. Я, наприклад, знаю цілу сотню

таких казок. Отже, давайте використаємо одну з них. Нехай оті учитель з учнем розкажуть вам цю історію, ви їх пожаліли, дали їм, скажимо, навіть гроші на викуп, але що вам довелося виїхати раніше, то ви й виїхали, а Орас доручив вам побачити батька й подождати у нього до їх приїзду з отим учителем! Ну, зрозуміли?

Лелій. Та ти вже говорив мені про це, і я зрозумів ще з першого разу.

Маскариль. Ну й гаразд. Отже, я йду.

Лелій. Ні, ні, подожди. Знаєш, що я тобі скажу? Одного я боюся,—а що, як він запитає, як той син його виглядає?

Маскариль. Ну, дурниця! Хіба-ж ви не розумієте, що він бачив свого сина ще хлопчиком і не може мати поняття, який з нього вийшов парубок. Ну, я йду.

Лелій. Ні, ні, ще. А що, як Трюфальден мене пізнає?

Маскариль. З якої речі? Він вас бачив так мало, потім ця одежа, борода...

Лелій. Так... Ну, а от я забув,—як називається те місце в Турції, де...

Маскариль. Та то все одно, чи в Турції, чи в Азії.

Лелій. Але все-ж таки... назва... Де я їх побачив?

Маскариль. Тунис. Ох, ви задержуєте мене. Кажете, що зрозуміли з першого разу, а між тим я разів з дванадцять кажу вам Тунис, Тунис, а ви все не годні запам'ятати.

Лелій. Ну, йди вже, йди, мені вже більше нічого не треба.

Маскариль. В усякім разі будьте розумненькі, тримайтеся гарненько й не додавайте нічого із своєї голови.

Лелій. Ну, йди вже, йди. Не бійся, я все зроблю, як слід.

Маскариль. Орас—учень у Болонї, Трюфальден—в Неаполї Занобіо Руберті, професор Альбер...

Лелій. Та що ти справді? Невже ти вважаєш мене таким дурним?

Маскариль. Та ні, але щось вроді. (Пішов).

Лелій. Коли він мені не потрібний—ластиться, як пегик; а коли бачить, що я без нього не обійдуся,—стає просто нахабою. О, Селіє! Я зараз побачу твої прекрасні очі, які мене з розуму звели. І зможу на самоті виявити тобі всі муки моєї душі, і довідаюся, чого можу ждати. Ох, коли-б сторише! Ага, ось і вони.

ЯВА ДРУГА

Лелій, Маскариль, Трюфальден.

Трюфальден. Благословляю небеса за післану мені радість. Не знаю, як і чим відвдячитися вам, пане, за добрі вісті про мого сина. (До Маскаріля). Слухай—а я десь бачив когось похожего на цього вірмена, га?

Маскариль. І мені так здавалося. Бо то-ж дуже часто так виходить, що одна людина похожа на другу.

Трюфальден. Так от ви, кажете, бачили мого сина?

Лелій. Так, так, бачив, бачив.

Трюфальден. І він вам оповів про своє життя? І часто згадував мене?

Лелій. Еге-ж, згадував. Може разів тисяч з десять.

Маскариль. О, то забагато.

Лелій. І описував таким точнісінько, яким оце я вас зараз бачу.

Трюфальден. О!.. А він же мене останній раз бачив, коли йому було всього сім літ. Навіть його учитель та й то навряд чи пізнав би мене тепер.

Маскариль. Ну, та це-ж таке близьке родство... Рідний образ візується в пам'ять так, що... От, наприклад, мій батько...

Трюфальден. Годі! Ну, а де-ж ви бачили мого сина?

Лелій. В Турції, в Турині.

Трюфальден. В Турині? Але-ж Турин знаходиться у Франції.

Маскариль (вбік). Ух ти, чортів дурень. (До Трюфальдена). Та це ви не зрозуміли. Він хотів сказати в Тунісі, але це вже така вірменська вимова: всі вони замість „нис“ говорять „рин“, отже, коли треба сказати Туніс, вірмени вимовляють Турин...

Трюфальден. Мм... яка хороша вірменська вимова... Ну, а як же він казав вам мене шукати?

Маскариль (вбік). А ну, що він ляпне? (Робить знаки Лелію, Трюфальден помічає). Це я трошечки повторюю правила фехтування. Колись я дуже добре бився на рапірах.

Трюфальден. Ну, а тепер облиш бо... (до Лелія). А чи не говорив він вам, що я колись носив інше ім'я?

Маскариль. Ах, пане Занобіо Руберті, що за радість послало вам небо!

Лелій. Оце і єсть ваше справжнє ім'я, а те... друге—вигадане.

Трюфальден. Ну, а де-ж мій син родився,—чи не казав він вам це?

Маскариль. Ах, як гарно жити в Неаполі...

Трюфальден. Чи замовчиш ти, нарешті?

Лелій. Ваш син родився в Неаполі.

Трюфальден. А де-ж він жив потім? І з ким?

Маскариль. О, професора Альбера треба похвалити за те, що він від самої Болонї не розлучався з вашим сином.

Трюфальден. А-а...

Маскариль. Ну, як така розмова потребує довше, то ми пропали.

Трюфальден. От хотілося би мені довідатися де-що про їх життя. Чи не знаєте, на якому кораблі...

Маскариль. Пане Трюфальдене. Що воно таке, що я все позіхаю та позіхаю? А чи не думаєте ви, пане, що шановному чужосторонньому гостеві пора би вже й підкріпитися?

Лелій. Дякую, я не голоден.

Маскариль. Як же то може бути? Ви такі голодні, що й самі того не підозріваєте.

Трюфальден. То прошу.

Лелій. Ні, ви спершу.

(Трюфальден іде в хату).

Маскариль. Ну й дурень же з вас! Двох слів не вміли зв'язати.

Лелій. Та коли-ж бо він зразу збив мене з толку. Але не бійся—я оце зібрався з духом і буду говорити сміло. (Пішли).

ЯВА ТРЕТЯ

Виходять Ансельм і Леандр.

Ансельм. Стійте, Леандре, й вислухайте мене. Я буду говорити з вами не як батько своєї дочки, не як людина зацікавлена долею своєї дитини, але як ваш рідний батько, який хоче вам добра. Словом, я буду говорити від щирого серця, так як я бажав би, щоби й з моїми дітьми говорили в таких випадках. За сьогоднішню ніч усі довідалися про ваше залицяння до тієї невільниці—і знаєте, як на це дивляться? Коли-б ви могли тільки чути, які розмови, які насмішки пішли по місті. Доводилося червоніти за вас, а дочка моя почуває себе ображеною. Ах, пане Леандре,—не понижайте себе так. Оdkрийте очі. Коли в придане беруть саму тільки красу, то дуже скоро доводиться каятися. Найкрасивіша жінка приїдається. Оті хвилювання, пристрасть і все таке дають, правда, де-кілька приємних ночей, але за ни-

ми йде занадто багато поганих днів. А там приходить важка праця, бідність, бо ображені батьки нічого не дають, звичайно, в таких випадках.

Леандр. Я, пане добродію, нічого нового не чую у ваших словах, бо я все те вже передумав. Для мене велика честь—взяти за себе вашу доньку і от тому я постановив так.

Ансельм. Ходімте далі, бо двері відчиняються, і звідти може вийти отрута. (Пішли).

ЯВА ЧЕТВЕРТА

Входять Маскариль і Лелій.

Маскариль. Коли ви й далі будете робити такі дурниці, то скоро від наших хитрощів зостанеться саме череп'я.

Лелій. Та доки-ж це я буду вислухувати твої докори? Ну, що ти тепер помітив? Що ти міг помітити? Хіба я не казав те, що слід?

Маскариль. О, де-ж пак! Турків ви називали еретиками й клялися, що вони чтять за богів місяць і сонце. Ну та це ще нічого. А от ви зовсім не можете стримувати своєї любови й при Селії ви прямо трагите розум.

Лелій. Та що ти говориш? Я з нею й слова не сказав!

Маскариль. Так за те ви надолужували руками. За час обіду ви нарobili стільки дурниць, що другий не наробив би за цілий рік.

Лелій. Це ти все вигадуєш.

Маскариль. О, звичайно. Насамперед, за обідом ви ні на кого не дивилися, як тільки на неї. Червоний, ростріпаний, ви не звертали ні на що уваги. Пили тільки коли вона пила, й хапали її стакан, ясно показуючи, що вам найбільше подобалося те місце, якого вона торкнулася устами. Шматочки, до яких вона доторкнулася або надкусила, ви хапали

скоріше, ніж кітка мишу. А що ви виробляли під столом ногами? Совали ними і туди, і сюди, наступали усім на ноги, двічі доставалося й Трюфальде-нові, а він думав, що то собаки. А потім що ви ви-робляли—о, господи! Мене аж у піт кинуло, дивлю-чись на вас, бо все старався звернути вашу увагу на мої знаки.

Лелій. Еге. Легко тобі говорити, коли ти не за-коханий. Але—нехай буде й так і щоби тобі дока-зати, я буду стримувати себе, і от побачиш...

ЯВА П'ЯТА

Ті-ж і Трюфальден.

Маскариль (до Трюфальдена, що входить). Ми оце говорили про пригоди вашого сина.

Трюфальден. Дуже добре, але, будьте лас-каві, викидайтеся геть, бо я хочу цьому панові ска-зати дві слові на самоті. А вас, пане добродію, прошу до хати.

Лелій. З охотою. (Пішов).

Трюфальден. Слухай,—знаєш, що в мене є?

Маскариль. Ні, пане, не знаю, але мабуть буду знати, коли вам буде угодно мені сказати.

Трюфальден. Стояв колись великий, міцний дуб, я відрубав від нього добрячу гиялку й зробив палочку, примірно, от таку завтовшки (показує руку). і один кінець буде навіть грубший. Дубинка сучку-вата, важенька і замашна.

Маскариль. Ну, то що з того всього?

Трюфальден. Я думаю, чи не прогулятися мені нею по твоїй спині насамперед, ну а потім по спині того вірмена, що вліз до хати і втирає мені тепер очки.

Маскариль. Як? Ви не вірите...

Трюфальден. Ти лучше мовчи, бо я все знаю. Він балакав з Селією, стискав їй ручки й розказав,

як це він добився до мене в хату, але бідачисько не помітив Жанети в кутку, а вона все чула.

Маскариль. Ну, то добре—але при чім я тут?

Трюфальден. Бо й ти тут замішаний.

Маскариль. От уже й неправда. Бо він і мене самого одурив цею казкою.

Трюфальден. Я тобі не вірю. А коли хочеш, щоб повірив, то поможи мені добре попобити цього молодця.

Маскариль. О, це я зроблю дуже охотно! (Вбік). Ну, держіться пане вірмене,—я вам відвдячуся за те, що ви попусували стільки моїх гарних комбінацій.

ЯВА ШОСТА

Ті-ж, Лелій.

Лелій (входить). Ну, що-ж?

Трюфальден. Зараз. Так от, пане добродію, ви насмілилися собі кпити зі старої людини, дурити її?

Маскариль. Наговорили, наче бачили його сина в далеких краях, і все те лиш для того, аби влізти в чужу хату?

Трюфальден. Та що тут багато говорити. (Б'є Лелія).

Маскариль (б'є й собі). Отак дають обманцям.

Лелій. Ой, ой!.. Як ти смієш, негіднику! (Тікає).

Маскариль. Щастя твоє! А то я тебе забив би тут до смерти.

Трюфальден. Молодець! Добре ти його дубасив. Ходім, я тобі за це чарчину піднесу. (Пішли).

ЯВА СЬОМА

Лелій, Маскариль.

Лелій (вертається). Мене бив мій власний слуга. Як вам це подобається?

Маскариль (з вікна Трюфальденового дому). Ну, як ваша спина?

Лелій. Ах ти негіднику! Ти ще смієш обзиватися до мене?

Маскариль. А це за те, що ви тпали без пуття, а Жанети не бачили. Але тепер, бачте, я вже не гніваюся, хоч і варт би було за ваші дурноляпства. Та вже бог з вами. Добре хоч те, що рука моя походила по вашим хребті.

Лелій. Ну, подожди ти,—попадешся в мої руки.

Маскариль. Та коли ж ви самі в усім винні.

Лелій. Хто? Я?

Маскариль. Еге-ж, ви. Балакаючи з Селією, ви осліпли й оглухли, й не бачили, що Жанета слідить за вами й підслушує.

Лелій. От тобі й маєш! Та невже-ж вона чула?

Маскариль. Еге ж, чула. Ви розпустили свою вершу—ну от вам і нагорода.

Лелій. Ой, господи!.. Що-ж я за нещасна людина на світі. Але завіщо ще й ти на мене напівся?

Маскариль. Ну, а як же було инакше, коли він прямо казав, що й я тут замішаний. Ну, от, щоб відвернути ті підозріння...

Лелій. Та воно так, але все-ж тобі слід було б не так розмахувати рукою.

Маскариль. Еге,—коли-ж він так пильно стежив за мною. А окрім того, вже признаюся по щирости, я таки хотів зігнати свою досаду. Ну, та що про те толкувати. От коли ви тепер дасте мені слово, що не будете мститися за ті удари, то я обіцяю, що Селія буде ваша не далі, як через два дні. Чуєте?

Лелій. Ох... Хоч ти й був дуже... дерзкий зі мною, але за таку обіцянку...

Маскариль. Ну, що-ж—даєте слово?

Лелій. Та даю.

Маскариль. Обіцяйте окрім того, що ніколи й ніяк не будете мішатися в мої плани.

Лелій. Добре. добре.

Маскариль. А як що вмішаєтеся,—я собі йду геть.

Лелій. Аби тільки ти додержав слова, а я вже все зроблю.

Маскариль. Ну, йдіть же, скидайте своє вірменське вбрання та спину намажте салом. Сальцем, сальцем. (Ховається у вікно).

Лелій. Ну, таки-ж на правду доля переслідве мене,—невдача за невдачею, невдача за невдачею.

Маскариль (виходить). Ви ще тут? Та скоріше тікайте звідси. І пам'ятайте,—ні в що не мішайтесь, сидіть собі спокійно й не пробуйте допомагати мені, я й сам справлюся.

Лелій. Добре, добре. Буду пам'ятати. (Пішов).

Маскариль. Але треба подумати, що-ж мені тепер зробитоньки?

ЯВА ВОСЬМА

Маскариль, Ергаст.

Ергаст (входить). Маскарилю! Я знову прийшов сказати тобі новину, яка переверне догори ногами всі твої плани. Оце приїхав сюди молодий циган зі старою бабою і йде до Трюфальдена купувати Селію.

Маскариль. Що ти кажеш! Ну, дивись, яке нещастя: тільки встигнемо подужати одну перепону,—друга виростає. Ну та й я ж не в тім'я битий. От як би трапилася добра крадіжка цієї ночі, я-б звернув увагу поліції на цього молодого цигана і його б, голубчика, посадили в каталажку днів хоч би на два. А поки би він там сидів, ми-б тут зробили діло. А ну, ходім шукати вістей.

ЗАВІСА

ДІЯ П'ЯТА

ЯВА ПЕРША

Маскариль, Ергаст.

Маскариль. Ох, собака проклята!.. Ох, пес поганий! Та доки-ж ти будеш переслідувати мене? Ну, розкажи-ж хоч, як було діло.

Ергаст. Та як? Все йшло добре, уже того молодця арештували, як тут прибігає твій пан і кричить: «Я не дозволю арештувати порядну людину. Я бачу зразу, з ким маю діло, й беру його на поруки». Поняті. було, туди-сюди, але він як накинеться на них, то вони драла.

Маскариль. Ну, не проклята-ж душа анахтемська, га?

Ергаст. Так, погане твоє діло. Ну, прощавай поки що. (Пішов).

Маскариль. Ну, як вам це подобається, га? Прямо, в нього вселився якийсь чорт і плуває мені на кожному кроці. Але-ж я, на зло всім чортам, не кину цієї справи й доведу її до кінця. Селію цей циган викупив, але вона не хоче виїздити й посилається на нездоров'я. Що-ж би його вигадати? Чи не поселити цигана з бабою у цім домі, щоби знати, що вони будуть починати робити? Ану, попробую. Тільки треба спочатку повісити табличку, що хата наймається. (Виносить табличку, вішає,). Ох, скільки довелося пережити за короткий час і скільки перемінилось всякої всячини. (Пішов).

ЯВА ДРУГА

Входять Селія і Андрес.

Андрес. Ви-ж знаєте, Селію, що я на все готовий, щоби доказати вам мою любов. Я-ж міг високо піти, бо начальство цінило мене, але я, бачите, все кинув і шукав тільки вас. Коли ви так нагло щезли, я думав, що збожеволію, але, на щастя, стрінув стару циганку, і вона мені розказала, як вас заставили ради якихось політичних цілей за великі гроші одному купцеві. І от я летів сюди, щоби заплатити заставу і вернути вам свободу. І що-ж, ваші очі сумні й вас не веселить ваша свобода.

Селія. Я вам вдячна, але в мене болить голова. Я не можу тепер їхати...

Андрес. Ну, то ми поїдемо, коли ви самі схочете. Тільки треба спочатку знайти помешкання—для вас. О, до речі—відається кімната.

ЯВА ТРЕТЯ

Ті-ж входить Маскариль, переодягнений швейцарцем.

Андрес. Пане швейцарець,—чи не ви господар цієї хати?

Маскариль. Мой. Што ві катит?

Андрес. Чи не можна би у вас тут найняти кімнатку?

Маскариль. Та, мой тримає кімнат для чужеземці з мебіль, але мой не приймайт негарний люд.

А ви ту по новости?

Андрес. Так.

Маскариль. Матам буде женат за вас?

Андрес. Як, як?

Маскариль. Ви за неї виходиль заміж, чи це ваш сестра?

Андрес. А!.. Ні, ні.

Маскариль. Карашо. Ви приїхаль за товар а чи в суд? Суд ни карош, ні... Багато гроші, суддя злодій, адвокат злодій—никарош.

Андрес. Ні, я не за тим.

Маскариль. Ви ведеть прогуливать ваша па-ришня на місто?

Андрес. Але то потім распитаєте, пане добро-дію, а тепер прошу вести до хати, бо моя сопутниця нездорова.

Маскариль. Нездоров? А... це никарош, ника-рош... Входить, входить до моя хата. (Пішли.)

ЯВА ЧЕТВЕРТА

(Лелій, потім Андрес).

Лелій. Як не рветься душа, але мушу держати слово і не мішатися ні в що—нехай другий розпо-ряжається моєю долею.

Андрес (виходючи). Я через хвилину буду назад: я тільки скажу старій, що від'їзд відкладається. Бо у нас уже-ж усе було готово.

Лелій. Ви кого-небудь шукали в цій хаті?

Андрес. Ні, це я тут найняв собі кімнатку.

Лелій. Найняли кімнатку? Ото диво! Але-ж це дім мого батька, і мій слуга тут ночує для охорони.

Андрес. Не знаю. Але от навіть вивіска ви-сить, що тут віддаються кімнати умебльовані.

Лелій. Диви—справді! Яка-ж то сатана повісила її по-що? Ах,—я, здається, догадався, що це озна-чає... Так, так... мабуть так воно єсть...

Андрес. А що-ж це воно єсть?

Лелій. Ну, це я нікому не сказав би, але до вас я почуваю велике довір'я і скажу вам—тільки під великим секретом. Ця вивіска—я, бодай, так думаю—це мабуть вигадка мого слуги, яка небудь тонка хи-трість. Я, бачте, хочу заволодіти одною циганочкою. Вже кілька разів наші штуки не вдавалися, але...

А н д р е с. Вибачте, а як її звуть?

Л е л і й. Селія.

А н д р е с. Жаль, дуже жаль, що ви мені раніше того не сказали.

Л е л і й. А що хіба?

А н д р е с. Та не довелося би вам більше про неї клопотатися, бо я оце вже купив її для себе.

Л е л і й. Що ви кажете?

А н д р е с. Так, так. І ми оце мали вже відїхати, але вона чує себе трохи нездоровою, і ми трохи тут зостанемося.

Л е л і й. Як? То ви мені її віддасте? Ви для мене її викупили?

А н д р е с (стукав в двері). Зараз ви про все довідаєтеся.

Л е л і й. Якими словами дякувати?.. Що мені сказати вам?

А н д р е с. Ні, ви краще не дякуйте.

ЯВА П'ЯТА

Лелій, Андрес, Маскариль.

Маскариль (входить). Ну, мій панич знов, мабуть, уже устругнув яку штуку—він же без того не обійдеться.

Лелій. Ото нарядився! Їй богу, тебе трудно пізнати. Ану, підійди поближче.

Маскариль. Здраст. Мой не знайт ваш зовсім.

Лелій. Але ти дуже добре підробляєшся під чужоземний виговір! Справді.

Маскариль. Ви йдіт прогуліват себе, з мене сміявся ні.

Лелій. Але тепер, братіку, вже всьому кінець, отже можеш перестати грати свою ролью.

Маскариль. Шорт бери, на слов шести—наш ваш не знайт ніяк.

Лелій. Та я-ж бо тобі кажу, що вже уладилось.

Маскариль. Коли ваш не піде прич, мой буде бити з кулаком.

Лелій. Та годі бо, годі. Ми вже столкувалися з цим молодим чоловіком; він, по доброті своїй, віддає мені Селію.

Маскариль. Аж так? Ну, коли тому правда, то, дійсно, мені слід скинути вже свою швейцарську шкуру.

Андрес. Ага, он у чому річ... Ну, зачекайте-ж трохи, я зараз вернуся. (Пішов).

Лелій. Ну? Що ти скажеш тепер? Чи не лепсько я справився, га?

Маскариль. Ну що ж,—я дуже радий.

Лелій. А ти, навіть, не хотів кинути своєї ролі, бо не вірив, що я так усе добре зробив, так?

Маскариль. Та таки правда, що я боявся, знаючи добре вас. Та й тепер, говорючи по щирости, я ще не зовсім певен.

Лелій. Ну, тепер уже все закінчене. Мусиш признати, нарешті, що я таки багато зробив: загладив усі свої помилки і честь завершення справи належить цілком мені.

Маскариль. Нехай буде й так. Тоді мушу сказати, що у вас більше щастя, ніж розуму.

ЯВА ШОСТА

Лелій, Маскариль, Андрес. Селія.

Андрес (виходить із Селією). Ви про цю Селію мені говорили?

Лелій. Ах!... Про цю, еге-ж про цю!.. О, яке щастя!

Андрес. Ви мене вирятували з рук поліції, це правда. Я пам'ятаю цей ваш добрий учинок; вдячний вам за нього. Але проявляти вдячність за рахунок власного серця—це-ж хіба не була би вже вдячність. Добре діло, яке вимагало би такої вдяч-

ности, було би вже злочином. Але вас я знаю за великодушного молодого чоловіка, і ви, певно, не захочете від мене жертв. Отже, прощайте. Ми з Селією їдемо. (Пішли).

Маскариль (співає). Я співаю,—а мені хочеться кричати. Ну—закінчили? Віддає вам Селію? Ну?

Лелій. Ні, цього вже занадто. Я пес, я кат, я... Я не вартий твоїх клопіт. Так, перестань, нарешті, турбуватися про нещасного, який сам убиває своє щастя. Тільки смерть мені може допомогти. (Біжить).

ЯВА СЬОМА

Маскариль, потім Селія.

Маскариль. Це був би, справді, найкращий кінець для нього при його глупоті. Але тут уже не в тім діло, а просто моя честь замішана. Як—не вже я не подужаю усіх перепон? (Побачивши Селію). Ой—панно, панно! Одну хвилиночку (щось шепоче Селії на вухо).

Селія. Ні, мабуть нічого не вийде. Моє серце таке, що не захоче образити одного ради другого. Лелія я люблю, а Андреса поважаю і то на стільки, що не піду на перекір його волі. Для нього нема місця в моїм серці, я його не можу любити, але за все, що він зробив для мене, я мушу заплатити йому хоч тим, що не вийду заміж зовсім. Отже тепер сам бачиш, що нічого не вийде.

Маскариль. Цього, сказати правду, я вже не сподівався. Але все-ж я від свого не відступлюся. Я скаламучу й небо, й землю, буду кидатися всюди, буду шукати виходу—і таки знайду його. (Пішов).

ЯВА ВОСЬМА

Селія, Іполіта.

Іполіта (входить). З тої пори, як ви сюди прийшли, всі наші дами скаржуться на вас, бо ви від-

біраєте у них усіх їх поклонників. Нема ні одного серця, яке урятувалося-би від стріл ваших очей. І моїх поклонників ви позабірали геть чисто усіх.

Селія. От як тут уміють насміхатися з милою усмішкою. Але помилуйте ви мене, — я зовсім не повинна в усіх тих злочинах, в яких ви мене обвинувачуєте.

Іполіта. А Лелій? А Леандр?

Селія. Я думаю, що коли вони осліпли настільки, щоби кинути вас ради мене, то за такими поклонниками не слід би було й жаліти.

ЯВА ДЕВ'ЯТА

Селія. Іполіта, Маскариль.

Маскариль (вбігає). О, господи! От новина, так новина.

Селія. Що таке?

Маскариль. Та ви тільки послушайте!

Іполіта. Але що-ж слухати?

Маскариль. От так штука!.. По улиці йшла циганка. Нараз кидається на неї якась жінка із страшенною лайкою. Та ба—за лайкою пішло діло й на волосся, хоч його там, сказати правду, було мало. Позбігалися люде, прибігли в тім числі Андрес і Трюфальден. І от, нараз, та жінка придивляється, придивляється до Трюфальдена та й каже: «Так от де ви, пане Занобію Руберті. Нарешті я вас знайшла. Це-ж на мене ви здали в Неаполю вашу донечку, і яка-ж то була гарна дитина. Але оця відьма, оця циганка втерлася в наш дім і вкрала дівчинку. Ваша дружина з горя померла, ну а я взяла гріх на душу й сповістила вас про смерть обох, бо боялася кари. Але тепер от я знайшла цю прокляту циганку, то нехай вона скаже, що вона зробила з вашою дочкою». Чуючи це все й чуючи ім'я Занобію Руберті, Андрес весь час мінявся в лиці, а нарешті каже

Трюфальденові: «Господи! Нарешті ти допоміг мені знайти того, кого я так довго шукав. Тату—я Орас, ваш син. Коли ото вмер мій добрий професор Альбер, я виїхав з Болонї й шість літ подорожував. Але все мене тягло до рідного краю, і я приїхав знов до Неаполю. Та вже там я не знайшов нікого і не знаходив аж оце до сьогоднішнього дня». Ну? Можете собі уявити, що при тїм мусів пережити Трюфальден? І, нарешті, знаєте, що виявилось? Що ви, панно, й єсть дочка Трюфальдена, а Андрес ваш брат, рідний брат, отже ви не можете належати йому. І він, в знак вдяки, відпустив вас моему панові. Та от вони всі йдуть сюди.

Селія. Я не можу прийти до себе від здивовання.

Маскариль. Побіжу-ж я, та скажу о тїм усім моему паничеві. Коли, здавалося, все вже пропало,—мов чудо сталося (Побіг).

ЯВА ДЕСЯТА

Селія, Іполїта, входять Трюфальден, Ансельм, Пандольф, Леандр, Андрес.

Трюфальден. Дитино моя!..

Селія. Тату!..

Трюфальден. Господи!.. Та чи знаєш ти...

Селія. Я тільки що довідалася о тих чудесах.

Іполїта (Леандрові). Та ви не оправдуйтесь: я сама бачу, що проти тих очей ніхто встояти не може.

Леандр. Вибачте великодушно. Але вірте, що я вертаюся до вас не тільки з волі мого батька.

Андрес. Хто ж би міг думати, що я, кохаючи тебе, сестро, міг впасти в тяжкий гріх? Але що почуття моє завжди було чесне, то я можу зберегти його й тепер, з малою хїба зміною.

Селія. Що до мене, то я завжди докоряла собі, що не можу тебе кохати, як чоловіка, але-ж почу-

вала велику симпатію до тебе. Я сама не розуміла, що мене удержує від любови до тебе навіть тоді, коли я сама хотіла, щоби вона була.

Трюфальден (до Селії). А що ти подумаєш про мене, коли я, тільки що знайшовши тебе, уже хочу тебе позбутися, видаючи заміж?

Селія. Що-ж... моя доля в ваших руках...

ЯВА ОДНАДЦЯТА

Ті-ж, Маскариль і Лелій.

Маскариль (входить із Лелієм). А ну, побачимо, паничу, чи й тепер ви зумієте зруйнувати своє щастя, коли воно вам так несподівано усміхнулося?

Лелій. Господи! Та чи можу-ж я вірити в своє щастя?

Трюфальден. Можеш, можеш.

Пандольф. Ми вже рішили.

Андрес (до Лелія). Цим я заплатив вам свій борг.

Лелій (до Маскаріля). Голубчику! Та я-ж мушу тебе поцілувати не менше тисячі разів! (Цілує).

Маскариль. Ой-ой! Та тихше-ж, бога ради. Він мало не задушив мене. Ну, як ви й Селію будете так давити, то вона скоро розпухне.

Трюфальден. Ну, тепер немає серед нас тільки Леандрового батька. (До Маскаріля). Може-б ти його закликав до спільної радості?

Маскариль. Та то можна, але мене беруть завидьки. От ви усі тут попереженілися й тільки я один блукаю самотою. (До публіки). Чи не знайдеться серед вас дівчина, яка могла би заспокоїти мою охоту?

Ансельм. Це вже я тобі уладнаю.

Маскариль. От буде добре! Тільки нехай господь дарує нам таких дітей, яких ми справді були би батьками.

ЗАВІСА